فقه و سبک زندگی

بـه اهتمام گروه پژوهشـی فقه الاجتمـاع مرکز فقهی ائمـه اطهار، نشسـت علمـی «فقه و سـبک زندگی» سیزدهم آذرماه با سخنرانی دکتر سیدحسین شرف‌الدین، عضو هیئت علمی موسسـه آموزشـی و پژوهشی امام خمینی(ره) و اسـتاد دانشکده صدا و سیمای قم با حضور دانش‌پژوهـان و فضلای حـوزه علمیه برگـزار گردید. شـرف‌الدین در سـخنان خود، با «اجتناب‌پذیری سبکی شدن یا سـبکی کردن رفتارها» در عرصه‌های مختلف زندگی، گفت: در گذشـته، بیشتر جامعه تحت تاثیر فعل و انفعالات درونی و به صورت خودجوش سبکی می‌شد. سـبک‌ها هم غالباً تک الگو، متصلّب و به صورت سنّت بین نسـل‌های مختلف به عنوان میراث جریان داشـت و زندگـی در چارچوب کانال‌های از پیش تعیین شـده و محدودیت‌های ساختاری جریان می‌یافت. وی در ادامه، برخـی خصوصیّات جامعـه مدرن مانند کثـرت و وفور امکانـات، تنوع گزینه‌های زیسـتی، اهتمام به خلّاقیّت، غلبه فردگرائی و آزادی بیشـتر نسـبت به جامعه سنّتی در انتخـاب گزینه‌هـای ترجیحـی را علّـت اختصاص دادن موضـوع بحث از سـبک زندگی بـه جامعه مدرن از جانب برخی جامعه‌شناسـان دانسـت. به باور او وقوع انقلاب اسلامی در ایران به عنوان یک انقلاب فرهنگی، «موقعیّت‌یابی فرانهادی دین» و ضرورت مهندسی جامعه بر پایه الگوهای دینی از عوامل بومی لزوم بحث از سبک زندگی در جامعه ایرانی است. عضو هیئت علمی مؤسّسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، سبک زندگی را مجموعه منسجمی از رفتارهای عملی دارای پیوستگی درونی (یا الگویـی مرجّح از رفتارها و دارایی‌ها) دانسـت که فرد به تناسـب موقعیت، نیاز، سلیقه، عقلانیت و تشخیص خود در چارچوب فرصت‌های محیطی و ظرفیت‌های فرهنگی انتخاب می‌کند. این استاد دانشگاه صدا و سیمای قم، با بیان ابعاد سه‌گانه شناختی، گرایشی و رفتاری که در سبک زندگی مطرح هستند، سطوح بحث از سبک زندگی را به پنج سطح نظریـانتزاعی، عینیـانضمامی، تطبیقیـمقایسه ای، تحلیلیـانتقادی و تجویز و توصیه تقسـیم کرد. وی ضمن نادرسـت خواندن تلقّی‌های رایج از سبک زندگی، گفت: سـبک در همه عرصه‌ها و ساحت‌های زندگی، از آرایش مو و الگوی پوشش گرفته تا تبعیّت از جریان‌ها و ایدئولوژی‌ها و مرام‌های سیاسی اجتماعی جریان دارد. در جامعه مدرن حتی پذیرش دین و مذهب نیز جزو عناصر سبک زندگی معرفی شده و فرد در آن به میزانی از آزادی عمل و قدرت انتخاب برخوردار است. شرف‌الدین در پایان سـخنرانی خویش، به بحث از ترجیحات سبک زندگی پرداخت: در سطح فردی غالباً از نیاز، عقلانیت، انتظارات جمعی، ضرورت‌های موقعیتی و ذوق و سـلیقه به عنوان مبنا و ملاک ترجیحات یک سبک یاد می‌شود. همچنین تعین‌یابی یا انتخاب و ترجیح سـبک‌ها در سطح جامعه کل، تابع ظرفیت‌ها، ملاک‌ها، ضرورت‌های تشخیصی و محدودیت‌های محیطی خواهد بود.

اجتهاد مسؤلانه

بـه گـزارش گـروه فرهنگـی خبرگـزاری تسـنیم، حجت‌الاسلام‌والمسـلمین احمـد مبلغـی، رییس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس در نشست علمی «معیارهای قانون‌گذاری اسـلامی بر اسـاس کتاب روح تشـریع در اسلام؛ اثر امام موسی صدر» گفت: نظریه محدودسازی دامنه شـریعت برای آن‌که دسـت بشـر را بـرای حل مشکلات معاصر باز گذارد، شـریعت را کوچک می‌کند و رفتن به سـمت این نظریه، عمدتاً ریشه در «نارسایی روشی» در پاره‌ای از اجتهادهای رایج دارد.

مبلغی گفت: در رابطه با «دین و حل مشکلات معاصر» چهار نظریه شامل «محدودسازی دامنه شریعت»، «توسعه دادن به دامنه‌های حکم»، «تقویت و توانمندسازی اجتهاد از حیث روشـی به همراه بهره‌گیری از حکم» و «تقویت جایگاه و کارکرد اجتهاد و مسئولیت‌پذیر کردن آن» وجود دارد. وی با اشـاره به ناسـازگاری نظریه محدودسـازی دامنه شریعت با مبنای کلامی «غنا و کمال شریعت» و نادرسـتی آن از این نظر، گفت: بحرانِ درافتاده در پاره‌ای از روش‌های اجتهادی، برای برخی زمینه‌سـاز این توهم بی‌جا گشته است که کانون بحران، نگاه گسترده داشتن به دامنه‌های شریعت است؛ در حالی که بحران، در روش و نگاه ماست و نه شریعت؛ و شریعت به قول امام موسی صدر، کامل و جامع است. حجت‌الاسلام مبلغی با تشریح نظریه توسـعه دادن به دامنه‌های حکـم نیز گفت: این

نظریه به جای آن که به سمت فعال‌سازی اجتهاد به پیش رود، حل مشکلات را از رهگذر استفاده متراکم از حکم پی می‌گیرد و اگر این نظریه را بپذیریم باید به صورت دائم و همه‌جا، مشکلات را با حکم حل کنیم. آن‌وقت این سؤال پیش می‌آید که پس فقه چه کاره است؟ و آیا فقهی این چنین به آن معنا نیست که درون خود، محتواهایی توانا را برای پاسخ‌گویی به مشکلات ندارد!

رئیس دانشگاه مذاهب اسلامی در توضیح نظریه تلفیقی «تقویت و توانمندسـازی اجتهاد از حیث روشی همراه با بهره‌گیـری از حکم» و با بیان اینکـه این نظریه را امام خمینی(ره) و شـهید صدر نیز داشـتند، یادآورشـد: امام خمینـی در این چارچوب، هـم به تبدل موضوع به مثابه روشی کارآمد برای اجتهاد قائل بودند و هم به بهره‌گیری از توانمندی‌هـای حکـم مبتنی بر مصلحـت برای حل مشکلات. رییس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی با اشاره به نظریه تقویت جایگاه و کارکرد اجتهاد و مسـئولیت‌پذیر کردن آن نیز گفـت: این نظریه بر این باور است که اجتهادی که از همه، مسئولیت می‌خواهد و اساس همه مسئولیت‌ها را تشکیل می‌دهد، خود مسئولیتی اساسـی‌تر و جدی‌تر دارد. پس باید خروجی‌های خود را در جهت تقویت دین و حل مشـکلات، تنظیم و کنترل کند؛ نه آن‌که نسبت به بازتاب خروجی‌های خود بی‌خیال و غیرمسؤولانه عمل نماید. البته باید دید این مسئولیت به چه معناسـت؟ و چگونه از حیث روشی می‌توان آن را تعریف کرد و شعاری به آن نپرداخت.

رئیس مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی با اشـاره به این که امام موسی صدر دارای این نظریه بود، گفت: از کتاب وی «روح تشریع در اسلام» برمی‌آید که از دل منابع پر ظرفیت شریعت باید احکامی ناظر به منافع عام را استخراج و صادر کرد.